

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

10. února 2009 *

Ve věci C-185/07,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článků 68 ES a 234 ES, podaná rozhodnutím House of Lords (Spojené království) ze dne 28. března 2007, došlým Soudnímu dvoru dne 2. dubna 2007, v řízení

Allianz SpA, dříve Riunione Adriatica di Sicurtà SpA,

Generali Assicurazioni Generali SpA

proti

West Tankers Inc.,

* Jednací jazyk: angličtina.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts a A. Ó Caoimh, předsedové senátů, P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Klučka (zpravodaj), E. Levits a L. Bay Larsen, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,
vedoucí soudní kanceláře: K. Sztranc-Sławiczek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 10. června 2008,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Allianz SpA, dříve Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, a Generali Assicurazioni Generali SpA S. Malesem, QC, ve spolupráci s S. Mastersem, barrister,
- za West Tankers Inc. I. Chetwoodem, solicitor, ve spolupráci s T. Brentonem a D. Baileyem, barristers,
- za vládu Spojeného království V. Jackson a S. Behzadi-Spencer, jako zmocněnkyněmi, ve spolupráci s V. Veederem a A. Laytonem, QC,

- za francouzskou vládu G. de Berguesem a A.-L. During, jako zmocněnci,

- za Komisi Evropských společenství A.-M. Rouchaud-Joët a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 4. září 2008,

vydává tento

Rozsudek

- ¹ Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

- ² Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Allianz SpA, dříve Riunione Adriatica Di Sicurtà SpA, a Generali Assicurazioni Generali SpA (dále jen „Riunione a Generali“) na straně jedné a West Tankers Inc. (dále jen „West Tankers“) na straně druhé, jehož předmětem je vznik deliktů odpovědnosti posledně uvedené společnosti.

Právní rámec

Mezinárodní právo

- ³ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, podepsaná dne 10. června 1958 v New Yorku (*Recueil des traités des Nations unies*, svazek 330, s. 3, dále jen „Newyorská úmluva“), stanoví ve svém čl. II odst. 3:

„Soud Smluvního státu, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely dohodu ve smyslu tohoto článku, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.“

Právo Společenství

- ⁴ Podle bodu 25 odůvodnění nařízení č. 44/2001:

„S ohledem na mezinárodní závazky členských států nejsou tímto nařízením dotčeny smlouvy upravující určité zvláštní oblasti práva, jejichž jsou členské státy smluvní stranou.“

5 Článek 1 odst. 1 a 2 tohoto nařízení stanoví:

„1. Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní.

2. Toto nařízení se nevztahuje na

[...]

d) rozhodčí řízení.“

6 Článek 5 uvedeného nařízení stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

[...]

3. ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání [deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti], u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události;

[...]“

Vnitrostátní právo

- 7 Článek 37 odst. 1 Supreme Court Act (zákon o Nejvyšším soudu) z roku 1981 stanoví:

„High Court má pravomoc vydat předběžný nebo konečný příkaz [...] ve všech věcech, ve kterých má za to, že je správné a vhodné tak učinit.“

- 8 Arbitration Act (zákon o rozhodčím řízení) z roku 1996 stanoví ve svém článku 44, nazvaném „Soudní pravomoci, které mohou být vykonány na podporu rozhodčího řízení“:

„1) Nestanoví-li dohoda účastníků řízení jinak, mají soudy v rozhodčím řízení a v souvislosti s ním stejnou pravomoc vydávat příkazy v dále vymezených oblastech, jakou mají v soudním řízení a v souvislosti s ním.

2) Jedná se o následující oblasti:

[...]

e) vydávání předběžného příkazu [...]"

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 9 V srpnu 2000 narazila Front Comor, loď vlastněná společností West Tankers a pronajatá společností Erg Petroli SpA (dále jen „Erg“), do mola vlastněného společností Erg v Syrakusách (Itálie) a způsobila škodu. Smlouva o pronájmu se řídila anglickým právem a obsahovala doložku o rozhodčím řízení v Londýně (Spojené království).
- 10 Erg se obrátila na své pojistitele, Allianz a Generali, za účelem získání odškodnění do výše svého pojistného krytí a podala v Londýně návrh na zahájení rozhodčího řízení proti West Tankers na náhradu zbylé škody. West Tankers popřela svoji odpovědnost za škody způsobené srážkou.

- 11 Allianz a Generali vyplatily společnosti Erg z titulu pojistných smluv náhradu škody, kterou utrpěla a poté podaly dne 30. července 2003 žalobu proti West Tankers k Tribunale di Siracusa (Itálie), aby vymohly částky, které vyplatily společnosti Erg. Jednaly na základě toho, že vstoupily do práv společnosti Erg, v souladu s článkem 1916 italského občanského zákoníku. West Tankers vznesla námitku nepřislušnosti tohoto soudu vycházející z existence dohody o rozhodčím řízení.
- 12 Souběžně podala společnost West Tankers dne 10. září 2004 jednak návrh na zahájení řízení k High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (Spojené království), na základě kterého se domáhala rozhodnutí, že spor mezi ní, na straně jedné, a společnostmi Allianz a Generali, na straně druhé, podléhá rozhodčímu řízení podle uvedené dohody o rozhodčím řízení. West Tankers také navrhla, aby byl vydán příkaz, jenž by zakazoval společností Allianz a Generali, aby se uchýlily k jakémukoliv jinému řízení, než je rozhodčí řízení, a pokračovaly v řízení zahájeném před Tribunale di Siracusa (dále jen „anti-suit injunction“).
- 13 Rozsudkem ze dne 21. března 2005 vyhověl High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) návrhům společnosti West Tankers a vydal požadovaný „anti-suit injunction“ proti společností Allianz a Generali. Tyto společnosti se proti tomuto rozhodnutí odvolaly k House of Lords. Tvrdily, že vydání takového příkazu je v rozporu s nařízením č. 44/2001.
- 14 House of Lords nejdříve odkázal na rozsudky ze dne 9. prosince 2003, Gasser (C-116/02, Recueil, s. I-14693), a ze dne 27. dubna 2004, Turner (C-159/02, Recueil, s. I-3565), kterými bylo podle něj v zásadě rozhodnuto, že příkaz, jímž se zakazuje účastník řízení podat návrh na zahájení řízení k soudu jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat, není slučitelný se systémem zavedeným nařízením č. 44/2001, i když je vydán soudem, který je podle tohoto nařízení soudem příslušným. Je tomu tak, protože uvedené nařízení poskytuje ucelený souhrn jednotných pravidel

o rozdělení příslušnosti mezi soudy členských států, které si musí navzájem důvěřovat v tom, že správně uplatňují uvedená pravidla.

- 15 Tato zásada se však nemůže podle House of Lords vztahovat na rozhodčí řízení, které je z působnosti nařízení č. 44/2001 zcela vyloučeno podle jeho čl. 1 odst. 2 písm. d). V této oblasti neexistuje souhrn jednotných pravidel Společenství, což je nezbytnou podmínkou pro to, aby mohla vzniknout a být uplatňována vzájemná důvěra mezi soudy členských států. Mimoto z rozsudku ze dne 25. července 1991, Rich (C-190/89, Recueil, s. I-3855), vyplývá, že vyloučení stanovené v čl. 1 odst. 2 písm. d) nařízení č. 44/2001 se netýká pouze rozhodčích řízení jako takových, ale rovněž soudních řízení, jejichž předmětem je rozhodčí řízení. V rozsudku ze dne 17. listopadu 1998, Van Uden (C-391/95, Recueil, s. I-7091), bylo upřesněno, že rozhodčí řízení je předmětem soudního řízení, pokud toto řízení směřuje k zachování práva na rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení, což je případ sporu v původním řízení.
- 16 House of Lords dále tvrdí, že vzhledem k tomu, že se celá oblast rozhodčího řízení nachází mimo rozsah působnosti nařízení č. 44/2001, příkaz vydaný vůči společností Allianz a Generali, jenž jim zakazuje uchýlovat se k jakémukoliv jinému řízení, než je rozhodčí řízení, a pokračovat v řízení před Tribunale di Siracusa, nemůže porušovat uvedené nařízení.
- 17 Konečně House of Lords uvádí, že soudy Spojeného království používají „anti-suit injunction“ již řadu let. Tato praxe je podle jeho názoru účinným prostředkem pro soudy v sídle rozhodčího řízení, které vykonávají svůj dohled nad posledně uvedeným řízením, jelikož napomáhá právní jistotě tím, že snižuje možnosti konfliktu mezi rozhodčím nálezem a rozsudkem vnitrostátního soudu. Mimoto, pokud by tuto praxi přijaly rovněž soudy jiných členských států, přispěla by ke konkurenceschopnosti Evropského společenství ve vztahu k světovým střediskům rozhodčího řízení, jako je New York, Bermudy a Singapur.

- 18 Za těchto podmínek se House of Lords rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je slučitelné s nařízením č. 44/2001, aby soud členského státu vydal rozhodnutí, jímž se zakazuje určité osobě podat návrh na zahájení řízení k soudu jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat, na základě toho, že takové řízení je v rozporu s dohodou o rozhodčím řízení?“

K předběžné otázce

- 19 Podstatou otázky House of Lords je, zda vydání příkazu soudem členského státu, jímž se má zakázat určité osobě podat návrh na zahájení řízení k soudům jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat, na základě toho, že takové řízení je v rozporu s dohodou o rozhodčím řízení, je neslučitelné s nařízením č. 44/2001, i když jeho čl. 1 odst. 2 písm. d) vylučuje rozhodčí řízení z rozsahu působnosti uvedeného nařízení.
- 20 Takový „anti-suit injunction“, o jaký se jedná ve sporu v původním řízení, lze vydat vůči stávajícímu nebo potenciálnímu žalobci v řízeních v zahraničí. Jak zdůraznila generální advokátka v bodě 14 svého stanoviska, v případě, že adresát takového anti-suit injunction tohoto příkazu neuposlechne, vystavuje se stíhání za pohrdání soudem, za což mohou být uděleny tresty až po zbavení osobní svobody nebo zajištění majetku.

- 21 Jak West Tankers, tak i vláda Spojeného království mají za to, že takový příkaz nemůže být neslučitelný s nařízením č. 44/2001, jelikož jeho čl. 1 odst. 2 písm. d) rozhodčí řízení z rozsahu působnosti uvedeného nařízení vylučuje.
- 22 V tomto ohledu je třeba připomenout, že při určení, zda spor spadá do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001, je třeba vzít v úvahu pouze předmět tohoto řízení (výše uvedený rozsudek Rich, bod 26). Přesněji, pro zahrnutí řízení do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001 je určující povaha práv, jejichž zachování dotčené řízení zajišťuje (výše uvedený rozsudek Van Uden, bod 33).
- 23 Řízení, o jaké se jedná ve věci v původním řízení, které vede k vydání „anti-suit injunction“, tedy nemůže spadat do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001.
- 24 Avšak i přesto, že řízení nespadá do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001, může mít důsledky, které ohrožují užitečný účinek posledně uvedeného nařízení, tedy bránit uskutečňování cílů spočívajících ve sjednocení pravidel pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech, jakož i volnému pohybu rozhodnutí v této oblasti. Je tomu tak zejména tehdy, pokud takové řízení brání soudu jiného členského státu vykovávat pravomoci, které mu přiznává nařízení č. 44/2001.
- 25 Je tedy třeba přezkoumat, zda řízení zahájené společnostmi Allianz a Generali proti společnosti West Tankers před Tribunale di Siracusa spadá jako takové do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001 a dále jaké jsou účinky „anti-suit injunction“ na toto řízení.

- 26 V tomto ohledu je třeba mít za to, jak uvedla generální advokátka v bodech 53 a 54 svého stanoviska, že pokud na základě předmětu sporu, tedy povahy práv, která mají být zachována takovým řízením, jakým je návrh na náhradu škody, toto řízení spadá do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001, předběžná otázka týkající se použití dohody o rozhodčím řízení, včetně otázky týkající se zejména její platnosti, spadá rovněž do rozsahu působnosti tohoto nařízení. Tento závěr potvrzuje bod 35 zprávy o přistoupení Řecké republiky k Úmluvě o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 27. září 1968 (Úř. věst. L 299, s. 32, dále jen „Bruselská úmluva“), předložené pány Evrigenisem a Kerameusem (Úř. věst. C 298, s. 1). Tato zpráva uvádí, že na přezkum platnosti rozhodčí doložky požadovaný na základě procesní námitky účastníkem řízení za účelem popření mezinárodní příslušnosti soudu, před kterým byl proti němu podán návrh na zahájení řízení, podle Bruselské úmluvy, je třeba pohlížet tak, že spadá do rozsahu působnosti poslední uvedené úmluvy.
- 27 Z toho vyplývá, že námitka nepřislušnosti, vznesená společností West Tankers před Tribunale di Siracusa, která vychází z existence dohody o rozhodčím řízení, včetně otázky platnosti poslední uvedené dohody, spadá do rozsahu působnosti nařízení č. 44/2001 a že tedy přísluší výhradně tomuto soudu, aby rozhodl o této námitce, jakož i o své vlastní příslušnosti podle čl. 1 odst. 2 písm. d) a čl. 5 bodu 3 tohoto nařízení.
- 28 Tedy zabránit prostřednictvím „anti-suit injunction“ soudu členského státu, který je za normálních okolností příslušný rozhodnout spor v souladu s čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, aby rozhodl v souladu s čl. 1 odst. 2 písm. d) tohoto nařízení o samotné použitelnosti poslední uvedené dohody ve sporu, který mu byl předložen, nutně znamená odejmout mu pravomoc rozhodnout o své vlastní příslušnosti podle nařízení č. 44/2001.
- 29 Z toho v první řadě vyplývá, že takový „anti-suit injunction“, o jaký se jedná ve věci v původním řízení, nerespektuje – jak uvedla generální advokátka v bodě 57 svého stanoviska – obecnou zásadu, která vyplývá z judikatury Soudního dvora týkající se Bruselské úmluvy, podle které každý soud, jemuž byl předložen spor, sám určuje podle pravidel, která se na něho uplatní, zda je příslušný rozhodnout spor, který mu byl

předložen (viz, v tomto smyslu, výše uvedený rozsudek Gasser, body 48 a 49). V tomto ohledu je třeba připomenout, že nařízení č. 44/2001 neumožňuje – až na několik omezených výjimek, které nejsou relevantní ve věci v původním řízení – přezkum příslušnosti soudu jednoho členského státu soudem jiného členského státu (rozsudek ze dne 27. června 1991, Overseas Union Insurance a další, C-351/89, Recueil, s. I-3317, bod 24, a výše uvedený rozsudek Turner, bod 26). Tato příslušnost je určena přímo pravidly stanovenými uvedeným nařízením, včetně těch, která se týkají jeho rozsahu působnosti. Soud jednoho členského státu tedy není v žádném případě v lepším postavení, aby rozhodl o příslušnosti soudu jiného členského státu (výše uvedené rozsudky Overseas Union Insurance, bod 23, a Gasser, bod 48).

30 Dále, takový „anti-suit injunction“ nejenom brání soudu jiného členského státu ve výkonu jeho pravomocí, které mu přiznává nařízení č. 44/2001, tedy rozhodnout na základě pravidel, která definují věcný rozsah působnosti tohoto nařízení, včetně jeho čl. 1 odst. 2 písm. d), zda se uvedené nařízení použije, ale působí i proti důvěře, kterou členské státy navzájem přiznávají svým právním systémům a soudním institucím a na které spočívá systém příslušnosti upravený nařízením č. 44/2001 (viz, v tomto smyslu, výše uvedený rozsudek Turner, bod 24).

31 Konečně pokud by se prostřednictvím „anti-suit injunction“ zabránilo Tribunale di Siracusa, aby sám přezkoumal předběžnou otázku týkající se platnosti nebo použitelnosti dohody o rozhodčím řízení, účastník řízení by se mohl vyhnout řízení jen tím, že by namítal uvedenou dohodu a žalobci, který ji považuje za neplatnou, neúčinnou nebo nezpůsobilou k použití, by se tak uzavřel přístup ke státnímu soudnímu orgánu, na který se obrátil podle čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001, čímž by byl zbaven formy soudní ochrany, na kterou má nárok.

32 Takový „anti-suit injunction“, o jaký se jedná ve sporu v původním řízení, není tudíž slučitelný s nařízením č. 44/2001.

33 Tento závěr podporuje i čl. II odst. 3 Newyorské úmluvy, podle kterého soud Smluvního státu, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely dohodu o rozhodčím řízení, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.

34 Vzhledem k výše uvedeným úvahám je třeba odpovědět na položenou otázku tak, že vydání příkazu soudem členského státu, jímž se má zakázat určité osobě podat návrh na zahájení řízení k soudům jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat na základě toho, že takové řízení je v rozporu s dohodou o rozhodčím řízení, je neslučitelné s nařízením č. 44/2001.

K nákladům řízení

35 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

Vydání příkazu soudem členského státu, jímž se má zakázat určité osobě podat návrh na zahájení řízení k soudům jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat na základě toho, že takové řízení je v rozporu s dohodou o rozhodčím řízení, je neslučitelné s nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Podpisy.